

michail
bulgakou

majster
a
margaréta

MAJSTER A MARGARÉTA

michail
bulgakov

maJster
a
mARgARÉta

Z ruštiny preložil
JÁN ŠTRASSER

slovar

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2019
Translation © Ján Štrasser 2019
Illustrations © Lucia Žatkuliaková 2019

ISBN 978-80-556-3380-0

Táto kniha vyšla vďaka láskavej podpore Fondu na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovat' ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

„Tak dobre, ktože si?“
„Som časťou onej sily,
čo večne chce len zlo
a večne dobro činí.“

Goethe: Faust

PRVÁ
část

1

NIKDY SA NEDÁVAJTE DO REČI S NEZNÁMYMI ĽUĎMI

Jedného obzvlášť horúceho jarného podvečera sa v Moskve pri Patriarchových rybníkoch zjavili dvaja občania. Prvý, v sivom letnom obleku, bol nevysoký, plešatý a pri tele, v ruke držal sploštený elegantný klobúk a na hladko oholenej tvári mu sedeli nezvyčajne veľké okuliare s čiernym rohovinovým rámom. Druhý bol plecnatý, strapatý, ryšavkastý mladík, ktorý mal na sebe kockovanú kovbojskú košeľu, pokrčené biele nohavice a čierne šľapky, na hlave károvanú čiapku posunutú do tyla.

Ten prvý bol osobne Michail Alexandrovič Berlioz, predseda výboru jedného z najväčších moskovských literárnych združení s názvom Majstri socialistickej literatúry, skrátene Masolit, a súčasne redaktor prestížneho literárneho časopisu. Jeho mladý spoločník bol básnik Ivan Nikolajevič Ponyriov, píšuci pod pseudonymom Bezdomovec.

Keď spisovatelia došli do tieňa líp, čo sa práve začínali zeleniť, najsamprv sa vrhli k pestro pomalovanému stánku s výveskou Pivo a minerálky.

Áno, musíme zaznamenať prvú zvláštnosť tohto strašného májového večera. Nielen pri stánku, ale ani v celej aleji, súbežnej s ulicou Malá Bronná, nebolo živej duše. V čase, keď sa už vážne nedalo dýchať a keď sa slnko, čo rozpálilo Moskvu, v suchom opare kotúľalo kamsi za Sadovú okružnú, nik neprišiel pod lípy, nik si nesadol na lavičku, aleja bola prázdna.

„Jeden narzan,“ požiadal Berlioz.

„Narzan nie je,“ odpovedala žena v stánku a ktovie prečo sa urazila.

„A pivo máte?“ zachripel Bezdomovec.

„Pivo dovezú večer,“ odpovedala žena.

„A čo máte?“ spýtal sa Berlioz.

„Marhuľovú šťavu, ibaže teplú,“ povedala žena.

„Sem s ňou, rýchlo!“

Marhuľová šťava vytvorila bohatú žltú penu a vo vzduchu to zavoňalo ako v holičstve. Literáti sa napili a v tej chvíli začali štikútať. Zaplatili a usadili sa na lavičke tvárou k rybníku a chrbtom k Bronnej.

Vtom sa prihodila druhá zvláštnosť, týkajúca sa len Berlioz. Odrazu prestal štikútať, srdce sa mu rozbúchalo a na chvíľu sa kamsi prepadlo, potom sa vrátilo, no už v ňom uviazla tupá ihla. A Berlioz sa zmocnil neopodstatnený, no taký intenzívny strach, že zatúžil okamžite utiecť od Patriarchových rybníkov a ani sa neobzrieť.

Clivo sa poobzeral, nechápal, čo ho tak vylakalo. Zbledol, vreckovkou si utrel čelo a pomyslel si: Čo je to so mnou? Toto sa mi ešte nikdy nestalo... srdce ma hnevá... som prepracovaný... Asi je najvyšší čas na všetko sa vykašľať a šmyknúť do Kislovodska...

A vtom sparný vzduch pred ním zhustol a z neho sa zhmotnil priezračný, veľmi čudne vyzerajúci občan. Na maličkovej hlave džokejská šiltovka, krátke ľahké kárované sáčko... Mal dobré dva metre, no plecيا úzke, bol nezvyčajne chudý a na tvári mu pohrával – všimnite si, prosím! – posmešný úsmev.

V Berliozovom živote sa nezvykli vyskytovať nezvyčajné veci. Ešte väčšmi zbledol, vyvalil oči a zmätene si pomyslel: To nie je možné!

Ale, žiaľ, bolo to tak. A dlhý priezračný občan sa pred ním kýval zboka nabok a nedotýkal sa zeme.

Berlioz v hrôze zavrel oči. Keď ich otvoril, videl, že všetko je v poriadku. Prelud sa rozplynul, károvaný občan zmizol a aj tupá ihla vyskočila zo srdca.

„Fuj, dočerta!“ vykrikol redaktor. „Ty, Ivan, div že ma teraz z tej horúčavy neporazilo! Dokonca som mal čosi ako halucináciu.“ Pokúsil sa uškrnúť, no oči mu ešte stále nepokojne behali a ruky sa mu triasli. Upokojil sa, oviol sa vreckovkou a pomerne čulo povedal: „Takže teda...“ a rozprával ďalej, len kedy-tedy si chlipol marhuľovej šťavy.

Ako neskôr vysvitlo, rozhovor sa týkal Ježiša Krista. Redaktor si totiž do časopisu objednal od básnika veľkú protináboženskú poému. Ivan Nikolajevič ju napísal, a dokonca veľmi rýchlo, no, žiaľ, redaktorovi ňou ani trochu neulahodil. Bezdomovec síce hlavného hrdinu svojej poémy, teda Ježiša, vykreslil veľmi čiernymi farbami, no redaktor si napriek tomu myslel, že poému treba prepracovať. A teraz držal básnikovi čosi ako prednášku o Ježišovi, aby mu zdôraznil základný omyl diela.

Ťažko povedať, čo vlastne Ivana Nikolajeviča zradilo, či jeho fantázia alebo úplná neznalosť témy, do ktorej sa pustil. Jeho Ježiš bol síce odpudivý, ale inak celkom ako živý. No Berlioz chcel básnikovi dokázať, že nie je podstatné, či bol Ježiš zlý alebo dobrý, ale to, že Ježiš ako taký vôbec neexistoval a že všetko, čo sa o ňom hovorí, sú číre výmysly, je to jednoducho len mýtus.

Musíme konštatovať, že redaktor bol človek sčítaný a vo svojej reči sa veľmi umne odvolával na starých historikov, napríklad na vynikajúceho Filóna Alexandrijského či na neobyčajne vzdelaného Josepha Flavia, ktorí sa ani slovom nezmienili o Ježišovej existencii. Michail Alexandrovič prejavil solídnu erudíciu, keď okrem iného informoval básnika, že to miesto v štyridsiatej štvrtej kapitole pätnástej knihy slávnych Tacitových Letopisov, kde sa hovorí o Ježišovej poprave, je v skutočnosti dodatočne vsunuté falzum.

Básnik, pre ktorého to všetko boli nové veci, Michaila Alexandroviča pozorne počúval, upieral naňho svoje bystré zelené oči, len občas zaštikútal a pošepky preklínal marhuľovú štavu.

„Nejestvuje jediné východné náboženstvo,“ vykladal Berlioz, „v ktorom by nepoškrvnená panna neprivedla na svet boha. Ani kresťania nevymysleli nič nové, presne tak isto vytvorili svojho Ježiša, ktorý v skutočnosti nikdy nežil. To je to, čo treba najväčšmi zdôrazniť...“

Berliozov vysoký tenor sa rozliehal prázdnu alejou a čím hlbšie Michail Alexandrovič prenikal do húštiny, kam sa len veľmi vzdelaný človek môže odvážiť bez rizika, že si zlomí väzy, tým viac zaujímavých i užitočných vecí sa básnik dozvedal – aj o egyptskom Ozírisovi, dobrotivom bohovi a synovi Neba a Zeme, aj o fenickom bohovi Tammúzovi, aj o Mardukovi, ba dokonca aj o menej známom strašnom bohovi menom Huitzilopochtli, ktorého kedysi uctievali Aztékovia v Mexiku.

A práve vo chvíli, keď Michail Alexandrovič rozprával básnikovi, ako Aztékovia hnieli z cesta figúrku boha Huitzilopochtliho, zjavil sa v aleji prvý človek.

Neskôr, keď už, ako sa vraví, bolo po funuse, rôzne inštitúcie predložili svoje správy s opisom tohto človeka. Ich porovnanie nemôže nevyvolať údiv. Tak v prvej správe sa hovorí, že dotýčny muž bol malý, mal zlaté zuby a kríval na pravú nohu. V druhej, že bol ozrutný, mal platinové korunky a kríval na ľavú nohu. Tretia lakonicky oznamuje, že nemal nijaké zvláštne znamenia.

Musíme konštatovať, že ani jedna správa nezodpovedá skutočnosti.

Predovšetkým: opísaný muž nekríval ani na jednu nohu a nebol ani malý, ani ozrutný, bol prosto vysoký. Pokiaľ ide o zuby, na ľavej strane mal korunky platinové a na pravej zlaté. Mal na sebe drahý sivý oblek a zahraničné poltopánky vo farbe obleku. Sivý baret mal švihácky nasadený nabok, pod pazuchou zvieral paličku s čiernou hlavicou v podobe hlavy pudlíka. Na pohľad mohol mať čosi vyše štyridsať. Ústa akési vykrivené. Hladko oholený. Brunet. Právě oko čierne, ľavé, nevedno prečo, zelené. Obrvy čierne, no jedna vyššie ako druhá. Slovom – cudzinec.

Keď míňal lavičku, na ktorej sedeli redaktor a básnik, vrhol na nich pohľad, zastal a z ničoho nič si sadol na susednú lavičku, dva kroky od našich priateľov.

Nemec, pomyslel si Berlioz.

Angličan, pomyslel si Bezdomovec. Že mu nie je teplo v tých rukaviciach.

A cudzinec obišiel pohľadom vysoké domy, ktoré do štvorca lemovali rybník. Bolo vidieť, že to miesto vidí prvý raz a že ho zaujalo.

Uprel zrak na horné poschodia, kde sa od okien oslepujúco odrážalo polámané slnko, ktoré navždy opúšťalo Michaila Alexandroviča, potom spustil pohľad nižšie, kde už podvečerné tmavli okná, čomusi sa blahosklonne usmial, prižmúril oči, ruky položil na hlavicu palice a bradu na ruky.

„Vieš, Ivan,“ vravel Berlioz, „veľmi dobre a satiricky si zobrazil napríklad narodenie Ježiša, božieho syna, no vtip je v tom, že ešte pred Ježišom sa narodil celý rad božích synov, povedzme fenický Adonis, frýgsky Attis či perzský Mithra, no, skrátka a dobre, ani jeden z nich sa nenarodil a ani jeden neexistoval.

Ani Ježiš. Namiesto narodenia a povedzme príchodu mudrcov z Východu by si mal opísať nezmyselné fámy o tom narodení... Lebo z tvojho podania vyplýva, že sa naozaj narodil!“

Vtedy sa Bezdomovec pokúsil zastaviť to mučivé štikútanie tým, že zadržal dych, čo malo za následok, že sa rozštikútal ešte bolestivejšie a hlasnejšie. V tej chvíli Berlioz zmlkol, lebo cudzinec zrazu vstal a zamieril k literátom.

Obaja sa naňho začudovane pozreli.

„Prepáčte mi, prosím, že som taký smelý, hoci som sa vám nepredstavil,“ prehovoril muž s cudzím prízvukom, ale nekomolil slová, „no predmet vašej učenej debaty je taký zaujímavý, že...“

Zdvorilo sňal baret a aj priatelia museli vstať a ukloniť sa.

Skôr to bude Francúz, pomyslel si Berlioz.

Poliak? položil si v duchu otázku Bezdomovec.

Musíme dodať, že na básnika cudzinec hneď od prvých slov urobil zlý dojem, zatiaľ čo Berliozovi sa skôr zapáčil, teda nie priam zapáčil, ale... ako to povedať... zaujal ho, či také voľačo.

„Môžem si prisadnúť?“ spýtal sa cudzinec zdvorilo a priatelia mu mimovoľne urobili miesto. Cudzinec sa šikovne posadil medzi nich a hneď sa zapojil do rozhovoru.

„Ak som dobre počul, ráčili ste povedať, že Ježiš neexistoval?“ spýtal sa a pozrel na Berliozu ľavým zeleným okom.

„Dobre ste počuli,“ zdvorilo odpovedal Berlioz, „presne to som povedal.“

„To je veľmi zaujímavé!“ zvolal cudzinec.

Dočerta, o čo mu ide? pomyslel si Bezdomovec a zachmúril sa.

„A vy ste súhlasili so svojím spoločníkom?“ neznámy sa obrátil doprava k Bezdomovcovi.

„Kategoricky,“ potvrdil básnik, ktorý sa rád vyjadroval extravagantne a obrazne.

„Úžasné!“ vykrikol nezvaný spoločník, ukradomky sa poobzeral a stlmil svoj hlboký hlas: „Prepáčte mi, že som taký dotieravý, no správne tomu rozumiem, že dokonca neveríte ani v Boha?“ Zatváril sa vylakane a dodal: „Nikomú to nepoviem, prisahám.“

„Nie, my neveríme v Boha,“ Berlioz sa zľahka usmial úľaku zahraničného turistu. „Ale môžeme o tom hovoriť úplne slobodne.“

Cudzinec sa oprel o chrbát lavičky a až hvizdol od zvedavosti:

„Vy ste ateisti?!“

„Áno, sme ateisti,“ s úsmevom odpovedal Berlioz, no Bezdomovec si nasrdene pomyslel: Čo domfza, kuvik akýsi zahraničný!

„To je úžasné!“ skríkol čudný cudzinec, pokrútil hlavou a prechádzal pohľadom z jedného na druhého.

„V našej krajine ateizmus nikoho neprekvapuje,“ s diplomatickou zdvorilosťou povedal Berlioz. „Väčšina nášho obyvateľstva dávno a uvedomelo prestala veriť rozprávkam o Bohu.“

Vtom cudzinec vstal a stisol prekvapenému redaktorovi ruku:

„Dovoľte mi, aby som sa vám z celého srdca poďakoval!“

„Za čo mu ďakujete?“ zažmurkal Bezdomovec.

„Za veľmi dôležitú informáciu, ktorá ma ako cestovateľa veľmi zaujíma,“ veľavýznamne zdvihol prst zahraničný čudák.

Dôležitá informácia očividne na cestovateľa veľmi zapôsobila, lebo vyľakaným pohľadom obišiel domy, akoby sa bál, že v každom dome uvidí jedného ateistu.

Nie, nie je to Angličan... pomyslel si Berlioz a Bezdomovec sa opäť zachmúril a pomyslel si: Rád by som vedel, kde sa tak dobre naučil po rusky!

„Dovoľte mi však otázku,“ po chvíľke nepokojného premýšľania sa ozval cudzinec, „čo si potom počať s dôkazmi o existencii Boha, ktorých, ako vieme, je presne päť?“

„Bohužiaľ, ani jeden z tých dôkazov neobstojí!“ s lútosťou odpovedal Berlioz. „Ľudstvo ich dávno založilo ad acta. Hádám len súhlasíte, že v oblasti rozumu nijaký dôkaz existencie Boha neexistuje.“

„Bravo!“ vykrikol cudzinec. „Bravo! Úplne presne ste zopakovali myšlienku starého vrtošivého Immanuela na túto tému. No viete, čo je zvláštne? Kant dôsledne vyvrátil všetkých päť dôkazov a potom, akoby sa chcel vysmiať sám sebe, vytvoril vlastný šiesty dôkaz!“

„Ani Kantov dôkaz nie je presvedčivý,“ s jemným úsmevom namietol vzdelený redaktor. „Nie náhodou Schiller povedal, že Kantov pohľad na túto otázku môže uspokojiť len otrokov, a Strauss sa tomuto dôkazu jednoducho vysmial.“

Berlioz hovoril, no zároveň premýšľal: Kto to len môže byť? A ako to, že hovorí tak dobre po rusky?

„Tomu Kantovi by za také dôkazy mali napariť aspoň tri roky na Soloveckých ostrovoch!“ z ničoho nič vypálil Ivan Nikolajevič.

„Ivan!“ šepol Berlioz v rozpakoch.

Návrh poslať Kanta do lágru však cudzinca vôbec nezarazil, naopak, dokonca ho nadchol.

„Presne tak, presne tak,“ vykrikol a v ľavom zelenom oku, obrátenom k Berliozovi, mu zaiskrilo, „práve tam patrí! Veď som mu aj povedal vtedy pri raňajkách, je to vaša vec, profesor, no vymysleli ste čosi, čo nemá hlavu ani päťu! Možno je to aj múdre, no veľmi nezrozumiteľné. Budú si z vás robiť posmech.“

Berlioz vytreštil oči a pomyslel si: Pri raňajkách... Kantovi? Čo to splieta?

„Viete,“ cudzinec, ktorého Berliozov údiv vôbec nevyviedol z miery, sa obrátil k básnikovi, „poslať ho na Solovky nie je možné, keďže on už vyše sto rokov prebýva na miestach oveľa odľahlejších ako Solovky, a uisťujem vás, že dostať ho odtiaľ je absolútne nemožné!“

„No to je škoda!“ reagoval zádrapčivý básnik.

„Aj ja si to myslím!“ potvrdil neznámy a blysol okom: „No viete, čo mi nedá spať? Ak Boha niet, kto potom spravuje ľudský život a vôbec všetko na zemi?“

„Sám človek to všetko spravuje,“ zlostne odvrkol Bezdomovec na túto, pravdupovediac, nie celkom jasnú otázku.

„Prepáčte,“ mätko namietol neznámy, „ak chce niekto niečo spravovať, musí mať presný plán na istý aspoň trochu seriózný čas. Dovoľte mi, aby som sa vás teda opýtal, ako môže niečo spravovať človek, ak nielenže nemá možnosť zostaviť si plán hoci len na smiešne krátke obdobie, dajme tomu, na takých tisíc rokov, ale dokonca nemôže zaručiť ani len svoj vlastný zajtrajšok?“

„Naozaj,“ neznámy sa obrátil k Berliozovi, „predstavte si, že napríklad vy začnete niečo spravovať, prikazovať niečo iným aj sebe, takpovediac prichádzate tomu na chuť, a zrazu vysvitne, že máte... ehm... ehm... rakovinu pľúc...“ Tu sa cudzinec slastne usmial, akoby ho myšlienka na rakovinu obzvlášť potešila. „Áno, rakovinu,“ zopakoval to zvučné slovo a prižmúril pritom oči ako kocúr, „a je po spravovaní! Ničí osud vás viac nezaujíma, už len váš vlastný. Príbuzní vám klamú, cítite čosi

zlé a utekáte k učeným lekárom, potom k šarlatánom a občas aj k vešticiam. Ani prvé, ani druhé, ba ani tretie nemá nijaký zmysel, aj sám to viete. A všetko sa skončí tragicky: ten, kto si ešte nedávno myslel, že niečo spravuje, odrazu nehybne leží v drevenej debne, a keď si tí, čo ho obklopujú, uvedomia, že už z neho nebudú mať nijaký úžitok, spália ho v peci. A býva aj horšie: človek sa chystá do Kislovodska,“ cudzinec veľavýznamne žmurkol na Berlioza, „maličkosť, povedali by sme, no ani to nemôže uskutočniť, lebo z ničoho nič sa pošmykne a spadne pod električku! Nebodaj chcete povedať, že si to sám zariadil? Nie je správnejšie myslieť si, že mu to zariadil niekto celkom iný?“ A neznámy sa akosi zvláštne zasmial.

Berlioz veľmi pozorne počúval nepríjemné rozprávanie o rakovine a električke a zahryzli sa doňho akési nepokojný myšlienky. Nie, to nie je cudzinec, premýšľal, je to veľmi podivné individuum... Ale, s dovolením, kto to vlastne je?

„Vidím, že by ste si chceli pofajčiť,“ neznámy zrazu oslovil Bezdomovca. „Aké sú vaše obľúbené cigarety?

„Vari máte rôzne značky?“ zamračene sa spýtal básnik, ktorému sa minulo fajčivo.

„Aké sú vaše obľúbené?“ opakoval neznámy.

„Naše,“ zlostne odpovedal Bezdomovec.

Neznámy vytiahol z vrečka tabatierku a priateľsky ponúkol Bezdomovca:

„Naše.“

A redaktora a básnika ani tak nezarazilo to, že v tabatierke boli práve Naše, ohúrila ich samotná tabatierka. Bola veľká, z červeného zlata a pri otváraaní sa na vrchnáku modro a bielo zatrblietal briliantový trojuholník.

Tu sa myšlienky literátov rozchádzali. Berlioz: Predsa len je to cudzinec! Bezdomovec: Nech ho čert vezme a hneď!

Básnik a majiteľ tabatierky si zapálili, nefajčiar Berlioz odmietol.

Musím mu oponovať takto, rozhodol sa v duchu Berlioz, áno, človek je smrteľný, o tom niet sporu. Ale ide o to, že...

No nestíhol to vysloviť, keď cudzinec prehovoril:

„Áno, človek je smrteľný, no to by ešte nebolo to najhoršie. Zlé je to, že niekedy je smrteľný okamžite, v tom je celý vtíp! A vôbec nemôže povedať, čo bude robiť dnes večer.“

Takto hlúpo predsa otázka nestojí... pomyslel si Berlioz a namietol:

„Tak to už trochu prehánate. Viem dosť presne, čo budem dnes večer robiť. Pravda, ak mi na Bronnej nespadne na hlavu tehla...“

„Tehla na hlavu nikdy a nikomu nespadne len tak z ničoho nič,“ rázne ho prerušil neznámy. „A vám konkrétne tehla už vôbec nehrozí. Vy umriete inou smrťou.“

„Nebodaj aj viete akou?“ s celkom pochopiteľnou iróniou sa spýtal Berlioz, ktorý sa už dal vtiahnuť do tohto vskutku absurdného rozhovoru. „A poviete mi to?“

„Veľmi rád.“ Neznámy si premeral Berliozu pohľadom, ako by mu mal ušiť oblek, a cez zuby precedil čosi ako: „Jeden, dva... Merkúr v druhom dome... luna zapadla... šesť – nešťastie... večer – sedem...“ A nahlas veselo oznámil: „Odrežú vám hlavu!“

Bezdomovec na bezočivého cudzinca vyvalil zlostné oči a Berlioz sa ho spýtal s krivým úškrnom:

„A kto menovite? Nepriatelía? Interventi?“

„Nie. Ruska, komsomolka.“

„Hm...“ zašomral Berlioz, podráždený cudzincovým vtipkovaním, „prepáčte, ale to je nanajvýš nepravdepodobné.“

„Aj vy mne prepáčte, prosím,“ odpovedal cudzinec, „no je to tak. A chcel by som sa vás opýtať, čo budete robiť dnes večer, ak to nie je tajomstvo?“

„Nie je to tajomstvo. Teraz pôjdem domov na Sadovú. O desiatej večer sa vyberiem do Masolitu, bude tam schôdza a ja jej budem predsedáť.“

„Nie, takto to nebude,“ rozhodne namietol cudzinec.

„A to už prečo?“

„Preto,“ odpovedal cudzinec a uprel prižmúrené oči na nebo, kde v predtuche večerného ochladenia nečujne krúžili čierne vtáky, „lebo Annuška už kúpila slnečnicový olej a nienleže ho kúpila, ale už ho aj rozliala. Takže schôdza nebude.“

Pod lipami sa celkom pochopiteľne rozhostilo mlčanie.

„Prepáčte,“ Berlioz fľochol na utáraného cudzinca, „čo má s tým slnečnicový olej... a aká Annuška?“

„Ja viem, čo má s tým slnečnicový olej,“ odrazu povedal Bezdomovec, ktorý sa očividne rozhodol vyhlásiť nezvanému spo-

ločníkovi vojnu. „Občan, neboli ste náhodou niekedy v liečebni pre duševne chorých?“

„Ivan!“ ticho zvolal Michail Alexandrovič.

No cudzinec sa vôbec neurazil, naopak, veselo sa rozosmial.

„Bol, a neraz!“ vykričkol so smiechom, no nespúšťal z básnika to oko, ktoré sa nesmialo. „Kde všade som ja nebol! Len ma mrzí, že som sa nestihol spýtať profesora, čo je to schizofrénia. Takže to už povie vám, Ivan Nikolajevič!“

„Odkiaľ viete, ako sa volám?“

„Ale no tak, Ivan Nikolajevič, kto by vás nepoznal?“ Cudzinec vytiahol z vrecka včerajšie vydanie Literaturnej gazety a Ivan Nikolajevič uvidel na prvej strane svoj portrét a pod ním svoje básne. Ešte včera by ho tento dôkaz slávy a popularity potešil, no tentoraz ani trochu.

„Prosím vás,“ zachmúril sa, „ospravedlňte ma na chvíľku. Chcem priateľovi povedať pár slov.“

„Ale s radosťou!“ vykričkol neznámy. „Tu pod lipami je tak príjemne a ja sa predsa nikam neponáhlam.“

„Miša,“ zašepkal básnik, keď odviezol Berliozu bokom, „to nie je nijaký zahraničný turista, ale špión. Je to ruský emigrant, vyslali ho k nám... Pýtaj od neho doklady, lebo utečie...“

„Myslíš?“ znepokojene šepol Berlioz a pomyslel si: Má pravdu!

„To mi ver,“ zasyčal mu básnik do ucha, „robí sa hlúpym, aby z nás niečo vytiahol. Veď počuješ, ako hovorí po rusky,“ básnik poškuľoval na lavičku, aby im neznámy neubzikol. „Pod, zadržíme ho, lebo nám utečie...“

A potiahol Berliozu za ruku k lavičke.

Neznámy už na nej nesedel, stál pri nej, v rukách mal akúsi knižičku v tmavosivej väzbe, tučnú obálku z kvalitného papiera a vizitku.

„Prepáčte mi, že som sa v zápale našej debaty zabudol predstaviť. Tu je moja vizitka, pas a pozvanie do Moskvy na konzultáciu,“ prehovoril dôrazne a prenikavo hľadel na oboch literátov.

Tí zrozpačiteli. Dočerta, všetko počul, pomyslel si Berlioz a zdvorilým gestom naznačil, že nemusí vidieť cudzincove doklady. Kým ich ten strkal redaktorovi, básnik stihol rozoznať na vizitke latinkou napísané slovo profesor a začiatkové písmeno priezviska – W.

„Veľmi ma teší,“ zašomral redaktor a cudzinec strčil doklady do vrecka.

Týmto sa rozhovor obnovil a všetci traja si opäť sadli na lavičku.

„Pozvali vás k nám ako konzultanta, profesor?“ spýtal sa Berlioz.

„Áno, ako konzultanta.“

„Ste Nemeč?“ zaujímal sa Bezdomevec.

„Či som Nemeč?“ zopakoval otázku profesor a zamyslel sa. „Áno, môže byť...“

„Výborne hovoríte po rusky,“ poznamenal Bezdomevec.

„Ó, ja som polyglot, ovládam veľmi veľa jazykov,“ odpovedal profesor.

„A aká je vaša špecializácia?“ zaujímalo Berliozu.

„Som odborník na čiernu mágiu.“

Bác ho! blysko Michailovi Alexandrovičovi hlavou.

„A... a to vás k nám pozvali na tento odbor?“ vyjachtal Michail Alexandrovič.

„Áno,“ potvrdil profesor. „Gerbertus Aureliacus! Vo vašej štátnej knižnici objavili originálne rukopisy tohto čiernokňažníka z desiateho storočia, chcú, aby som ich rozlúštil. Som na to jediný odborník na svete.“

„Aha! Ste historik?“ s veľkou úľavou a úctou sa spýtal Berlioz.

„Som historik,“ potvrdil vedec a len tak pomimo dodal: „Dnes večer sa pri Patriarchových rybníkoch udejú zaujímavé veci!“

A redaktor aj básnik sa opäť veľmi začudovali, no profesor im pokynul, aby sa k nemu naklonili, a zašepkal:

„Vedzte, že Ježiš existoval.“

„Viete, profesor,“ Berlioz sa nútene usmial, „vážime si vaše veľké vedomosti, no my v tejto otázke zaujímame iný postoj.“

„Netreba nijaké postoje!“ odpovedal čudný profesor. „Jednoducho existoval a bodka.“

„No žiadalo by si to nejaký dôkaz...“ začal Berlioz.

„Netreba nijaké dôkazy,“ odvetil profesor a ticho sa rozpravil, pričom jeho cudzí prízvuk akosi zmizol: „Všetko je to jednoduché: Štrnásteho dňa jarného mesiaca nisan zavčas rána na krytú kolonádu medzi dvoma krídlami paláca Herodesa Veľkého dunivým jazdeckým krokom vyšiel v bielom plášti...“